

MF představilo parametry mimořádné daně z neočekávaných zisků

6.10.2022 - Tomáš Weiss | Ministerstvo financí ČR

Ministerstvo financí představilo návrh zákona zavádějícího tzv. windfall tax neboli daň z neočekávaných zisků vycházející z pravidel nastavených Evropskou unií. Dočasná mimořádná daň by měla platit od 1. ledna 2023 po dobu 3 let (tj. 2023-2025) pro mimořádně ziskové společnosti z oblasti výroby a obchodu s energiemi, bankovníctví, petrolejářství a těžby fosilních paliv. Windfall tax bude fungovat jako 60% daňová přírážka aplikovaná na nadměrný zisk těchto firem stanovený jako rozdíl mezi základem daně v daném roce a průměrem základů daně za poslední 4 roky (tj. 2018-2021) navýšeným o 20 %. MF si od zavedení daně slibuje výnos do státního rozpočtu ve výši cca 85 mld. Kč v roce 2023, dalších cca 15 mld. Kč mají v příštím roce přinést cenové evropské stropy pro výrobce energií dle návrhu Evropské komise.

Navržení daně z neočekávaných zisků je reakcí vlády na aktuální potřebu získat dočasné dodatečné příjmy pro státní rozpočet na vyplacení mimořádných výdajů spojených zejména s kompenzacemi vysokých cen energií pro občany a firmy. *„Kdyby nebylo Putinovy agrese na Ukrajině a souvisejících hlavně energetických dopadů, o žádné mimořádné dani bychom se dnes nebavili. Válka ale generuje nové výdaje za vysoké desítky, možná dokonce stovky miliard korun a ty nemůžou jít jen na vrub schodku státního rozpočtu. A vedle toho máme oblasti ekonomiky, jako je energetika, bankovníctví či petrolejářství, které generují vysoké nadměrné zisky ne z důvodu inovací či poskytování kvalitnějších služeb zákazníkům, ale v důsledku externích faktorů. Třeba kvůli rychlému růstu úrokových sazeb nebo cen energií a energetických surovin,“* říká ministr financí Zbyněk Stanjura. *„Považuji proto za rozumné, aby stát na zaplacení těchto mimořádných válečných výdajů dočasně využil mimořádné zdroje, které budou přesměrovány na pomoc lidem a firmám s vysokými cenami energií,“* dodává.

Historie a současnost windfall tax

Koncept windfall tax byl v minulosti použit např. v USA či ve Velké Británii v roce 1981 konzervativní vládou Margaret Thatcherové na banky. Účelem v minulosti zaváděných windfall daní bylo sdílení zátěže externího šoku a zachování sociálního smíru ve společnosti realokací nadměrných zisků k posílení financování sociálních programů. *„Myslím, že příklad prvního zavedení této daně v Británii předsedkyní Konzervativní strany a premiérkou Margaret Thatcherovou je dostatečným důkazem, že opravdu nejde o žádné levicové či socialistické inženýrství, jak někteří kritici říkají. Není to ani klasická sektorová daň charakteristická zdaněním celého zisku vybraného odvětví vyšší sazbou korporátní daně. Je to dočasná daňová přírážka na nadměrný zisk firem dosažený bez jejich vlastního přičinění,“* vysvětluje Zbyněk Stanjura a dodává: *„Není bez zajímavosti, že Thatcherové windfall daň mířila právě na banky, které měly v té době stejně jako dnes nadměrný zisk z rychlého nárůstu úrokových sazeb.“*

Evropská komise doporučila členským zemím EU určitou formu mimořádného zdanění zisků dočasně zavést již v březnu 2022. Podle aktuálního nařízení Evropské komise pak mají windfall tax nebo ekvivalentní opatření zavést všechny členské státy. Některé země v čele s Itálií a Španělskem tak již učinily a např. Německo, Rakousko či Belgie zavedení daně aktivně připravují. Mimořádné daně jsou uvalovány na energetický průmysl a odvětví ropy a zemního plynu, v některých státech platí i pro bankovní sektor. Mimo EU aplikuje koncept windfall tax Velká Británie na ropné a plynárenské společnosti. Určitou formu mimořádného zdanění již zavedlo také Maďarsko, a to taktéž na rafinérie,

distributory pohonných hmot a banky. „Přestože rozumím, že žádná firma nechce být dodatečně zdaňována, na příkladech zavádění windfall daní napříč Evropou a vzhledem k aktuálnímu nařízení Evropské komise je evidentní, že kritika této daně jako nezdravého a škodlivého opatření je zcela mylná,“ komentuje Zbyněk Stanjura.

Nastavení a výpočet daně

Nová daň se bude vztahovat na podniky s významnou činností v odvětvích, ve kterých dochází ke vzniku neočekávaných zisků, tedy výroby a obchodu s elektřinou a plynem, bankovníctví, těžby fosilních paliv a výroby a distribuce ropných a koksárenských produktů. V bankovním sektoru windfall tax dopadne na firmy s čistým úrokovým příjmem nad 6 mld. Kč za předcházející rok, což je dle definice ČNB hranice obecně oddělující velké a střední či malé banky. V oblasti výroby a distribuce energií se budou posuzovat celé holdingy. Pokud má daný holding z dotčené činnosti více než 2 mld. Kč ročně, bude se na společnosti tohoto holdingu s činností v daných oblastech aplikovat windfall tax. „Vytvořením příjmového testu sledujeme náš záměr zacílit windfall daň skutečně jen na velké firmy a nezvyšovat daňovou zátěž malým a středním podnikům. Posuzováním celých holdingů v oblasti energetiky pak chceme eliminovat nežádoucí efekt přelévání zisků k mateřským společnostem,“ vysvětluje Zbyněk Stanjura. V ostatních oblastech, tedy petrochemii, těžbě fosilních paliv a velkoobchodu s pohonnými hmotami podléhají nové dani v důsledku evropských pravidel v podstatě všechny činné firmy.

Sazba windfall tax činí dle návrhu MF 60 % a dotčeným firmám se aplikuje jako daňová přírážka k 19% dani z příjmů právnických osob na jejich nadměrný zisk. Ten se bude počítat srovnáním základu daně v aktuálním roce s aritmetickým průměrem jeho historických základů daně za 4 předcházející zdaňovací období před šokem (tj. 2018-2021) navýšeným o 20% toleranční pásmo. MF původně navrhovalo srovnání se 7 lety nazpět (2015-2021), nicméně stávající úprava reflektuje požadavek Evropské komise. „Náš návrh na zavedení windfall daně plně respektuje evropská pravidla vyplývající z aktuálního návrhu Komise, a to jak u vybraných oblastí ekonomiky, tak u zvolené 60% sazby daňové přírážky či čtyřletého srovnávacího období. S vědomím složitosti meziročního porovnávání zisků jsme vytvořili 20% toleranční pásmo, které má kompenzovat meziroční výchylky,“ pokračuje Zbyněk Stanjura.

Návrh Komise explicitně hovoří o sektoru energetiky a oblasti těžby, zpracování a distribuce fosilních paliv a jejich produktů. Národní vlády přitom mají možnost doplnit si vlastní windfall tax o další segmenty ekonomiky dle vlastního uvážení. „My jsme se rozhodli zapojit do připravované windfall daně také oblast bankovníctví, lépe řečeno několik největších bank splňujících test příjmů. Jsem přesvědčen, že jde o správné rozhodnutí, neboť český bankovní sektor vykazuje rekordní ziskovost nejen ve srovnání s předcházejícími obdobími, ale také v mezinárodním srovnání. Těchto zisků banky dosahují kvůli opakovaně rostoucí sazbě centrální banky, což jim výhodně úročí peníze uložené u ČNB. Výhodné úročení ale už v takové míře nepromítají do bankovních produktů pro své klienty s výjimkou hypotečních a dalších úvěrů, kde naopak úrokové sazby narůstají,“ říká Zbyněk Stanjura a dodává: „Rád bych také objasnil bankami navržené alternativní řešení na financování dopravní infrastruktury či dostupného bydlení. To se ale bavíme primárně o půjčkách rozvržených do mnoha následujících let a navíc za předpokladu, že budou existovat vhodné projekty. Ne o disponibilních penězích v rozpočtu na záchranu ohrožených domácností v energetické krizi.“

Rozpočtové dopady a východiska daně

Výnos windfall tax bude ze 100 % příjmem státního rozpočtu a MF tyto příjmy pro rok 2023 odhaduje na cca 85 mld. Kč, z čehož cca 50 mld. Kč činí sektor výroby a distribuce energií a cca 33 mld. Kč segment bankovníctví. Dodatečných 15 mld. Kč z celkem 100 mld. Kč rozpočtovaných v návrhu státního rozpočtu pro rok 2023 budou generovat Evropskou komisí nastavené cenové stropy pro

výrobce elektrické energie a související 100% odvod nadlimitních zisků do rozpočtů národních vlád. Ty mají platit v období od 1. prosince 2022 do 30. června 2023. Dopady zavedení windfall tax a nastavení evropských cenových stropů se mohou vzájemně přelévat. „V oblasti výroby elektrické energie je primárním opatřením odvod nadlimitních příjmů podle Komise nastavených cenových stropů. Pokud by i přes toto zastropování určitá část energetických holdingů generovala nadměrné zisky, budou následně dodaněny windfall daní. Pokud naopak zastropování zafunguje a ceny na výstupu budou nižší, automaticky se sníží i nadměrné zisky a tím i výnos z odvedené mimořádné daně,“ vysvětluje Zbyněk Stanjura.

Účinnost nové daně je nastavena na roky 2023-2025, přičemž již příští rok se budou platit zálohy na tuto daň spolu se zálohami na daň z příjmů právnických osob. Výnosy z windfall tax díky tomuto mechanismu budou příjmem státního rozpočtu již v příštím roce. V roce 2024 MF odhaduje příjem státního rozpočtu z windfall tax ve výši 39 mld. Kč a v roce 2025 zhruba 25 mld. Kč. Správcem daně z neočekávaných zisků bude Specializovaný finanční úřad.

Navržená daň je plně v souladu s tezemi Národní ekonomické rady vlády, která doporučila aktuální krizovou situaci řešit nejen hledáním úspor na výdajové straně státního rozpočtu, ale i posílením příjmové strany, mj. právě prostřednictvím zavedení mimořádného zdanění. MF přitom vycházelo z konceptu zpracovaného Národní rozpočtovou radou (NRR), která zavedení windfall tax označila z hlediska celospolečenského dopadu za nejméně distorzní a bolestné řešení nastalé situace. Windfall tax je z podstaty věci jednorázová, čímž méně poškozuje ekonomickou aktivitu než ostatní daně. Mezi pozitivita této daně NRR uvedla snižování tlaku na růst deficitů, nízkou pravděpodobnost přesunu břemene na konečného spotřebitele a možný protiinflační efekt.

<https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2022/mf-predstavilo-parametry-mimoradne-dane-48951>